

Lakossági zöldpénzügyek: fókuszban a kereslet

Bethlendi, András

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem

bethlendi.andras@gtk.bme.hu

Póra, András

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem

pora.andras@gtk.bme.hu

ÖSSZEFOGLALÓ:

A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem (BME) és a Magyar Nemzeti Bank (MNB) együttműködése keretében készült lakossági kérdőíves felmérésben a következő fő kutatási kérdésekre kerestünk választ: 1) a lakosság környezetvédelmi és pénzügyi ismeretei és attitűdje milyen kapcsolatban áll a zöldpénzügyi termékek iránti kereslettel, 2) mennyire jelentős (ár)támogatással lehet a hazai fogyasztókat a fenntarthatóbb pénzügyi termékek felé terelni. Ezek mellett a lakosság zöld- és pénzügyi ismerete, valamint attitűdje egyéb összefüggéseit is fel kívántuk tární. A vizsgálat során összegző indexeket és indikátorokat kreáltunk a főbb kérdések vizsgálatára, ezek képezték az elemzés alapját. A magyar lakosság a környezetvédelemhez általában pozitívan viszonyul. A válaszadók zöldismereteiket inkább túl-, pénzügyi ismereteiket és óvatosságukat pedig inkább alulértéklik. A pénzügyi és zöldismeret és -attitűd szempontjából is az iskolázottság és a pénzügyi műveltség a legmeghatározóbb. A személyes zöldattitűd kapcsán elmondható, hogy a hétköznapiakban az anyagi lehetőségek adta pragmatizmus a döntő. A pénzügyi termékek iránti keresletre az árazás, ezen kívül az indexek közül a zöld- és pénzügyi ismeretek, a demográfiai változók közül pedig az életkor hat leginkább. A kapott eredmények alapján csak egy jelentősebb ártámogatással lehetne a hazai fogyasztókat a fenntarthatóbb pénzügyi termékek felé terelni.

KULCSSZAVAK: lakossági pénzügyek, zöldpénzügyek, pénzügyi műveltség, pénzügyi attitűd, énkép

JEL kódok: A13, D14, G5, J11, G53, Q56

DOI: https://doi.org/10.35551/PSZ_2021_3_1

A zöldpénzügyi termékek vonatkozásában a szabályozók, a jegybankok fókuszában általában az intézményi szereplők (bankok, alapekezelők, nyugdíjpénztárok stb.) állnak. A piac (keresleti és kínálati oldal) erősítését alapvetően az intézményi szereplőktől várják, illetve ezen szereplők magatartásának befolyásolásával kívánják elérni. A (végső) lakossági kereslet kevesebb figyelmet kap. Jelen kutatásban ezt az űrt szeretnénk betölteni. A kutatás egy olyan országos reprezentatív felmérésen alapul, amely komplexen felmérte a magyar lakosság pénzügyi és környezetvédelmi ismeretét, attitűdjét és zöldtermékek iránti keresletét. Így ezen tényezők közötti kapcsolatok jól vizsgálhatóvá váltak. Ilyen átfogó felmérésre nemzetközi viszonylatban is alig találunk példát.

Jelenleg a zöldpénzügyi termékek piaca marginális (MNB, 2021). A zöldpénzügyi termékek piacépítése szempontjából arra a kérdésre keresünk választ, hogy a lakosság környezetvédelmi és pénzügyi ismeretei és attitűdje milyen kapcsolatban áll a zöldpénzügyi termékek iránti kereslettel. Vajon a pénzügyi és zöldismeretek bővítésével, valamint az attitűd befolyásolásával erősíthető a lakosság zöldpénzügyi termékek iránti kereslete?

További kutatási kérdéseink is a lakosság zöldpénzügyi termékek iránti keresletére irányulnak. A zöldpénzügyi termékek iránti kereslet tekintetében nem lehet kizárólag a fogyasztói preferenciákra hagyatkozni. Megfelelő támogatási politika (árzás) nélkül a fogyasztók kevésbé lesznek motiváltak a környezetvédelemben való tevőleges részvételre (Cui et al., 2020). Ez független attól, hogy a környezetvédelmi célokkal a fogyasztók többsége általánosságban egyetért. Hipotézisünk az, hogy relatíve jelentősebb (ár)támogatással lehet csak a hazai fogyasztókat a fenntarthatóbb pénzügyi termékek felé terelni. Megjegyezzük, hogy a kedvezmények a keresleti oldalt erősíteni tudják, ugyanakkor az MNB felméré-

se szerint a zöldhitelek kínálati oldalának legnagyobb gátja az, ha az ügyfeleknek adandó kamatkedvezmény veszélybe sodorja az adott termék jövedelmezőségét a bankok számára (MNB, 2021).

Tekintettel arra, hogy a hazai pénzügyi közvetítő rendszer alapvetően banki alapú – más KKE-országokhoz hasonlóan – (Bethlendi, Mérő, 2020), ezért a keresletnél a banki hitelt és megtakarítási termékeket helyezük a vizsgálat fókuszába.

A tanulmány második fejezetében szakirodalmi áttekintést adunk. Ezt követően bemutatjuk a tanulmány empirikus alapját és feldolgozásának módszertanát. Módszertanilag kihívást jelentett az ezekből előálló nagyszámú változók megfelelő szintű aggregálása az elemezhetőség érdekében. A negyedik fejezet a kérdőív statisztikai elemzésének eredményeit tartalmazza. A tanulmány a következtetések levonásával végződik.

SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

A pénzügyi rendszer stabilitásáért felelős intézmények felismerték, hogy a pénzügyi szektornak fontos szerepe lehet abban, hogy a pénzügyi forrásokat a fenntarthatóbb és alacsony szén-dioxid-kibocsátású beruházások számára mozgósítsák a környezeti fenntarthatóság érdekében. Ennek nemzetközi erősítése és összehangolása érdekében a központi bankok és felügyeletek 2017-ben létrehozták a Network of Greening the Financial System (NGFS)¹ kezdeményezést, amelynek a Magyar Nemzeti Bank is tagja. A központi bankok ilyen jellegű fellépése újkeletű, amely abból is fakad, hogy a 2008-as válságkezelés során a központi bankok társadalmi felelősségvállalása általában is hangsúlyosabbá vált (Lentner et al., 2015).

A zöldpénzügy egy olyan megközelítés, amely ötvözni kívánja a pénzügyi és üzleti vi-

lágót a környezetvédelmi célokkal. Olyan finanszírozási rendszert kíván kialakítani, amely környezeti előnyökkel járó beruházásokat finanszíroz (IFC, 2017). A zöldpénzügyi szolgáltatások számos résztvevőt érintenek: lakossági és üzleti fogyasztókat, termelőket, befektetőket és bankokat.

Szakirodalmi áttekintésünk alapvetően a kérdőíves felmérésekre irányul. A szakirodalomban nem találtunk még egy olyan átfogó kérdőíven alapuló felmérést, amely egyaránt lefedi a lakosság környezetvédelmi ismereteit és attitűdjét, valamint a pénzügyi ismereteit és attitűdjét és ezeket is felhasználva jut el a zöldpénzügyi (hitel és megtakarítási termékek) kereslet méréséhez. A lakossági környezetvédelmi irányultságú és pénzügyi kultúrára vonatkozó hazai és nemzetközi felmérések régóta és viszonylag nagy számban készülnek. Ezek közül a meghatározóbb felméréseket (például az OECD pénzügyikultúra-felmérések) és azokat emeljük ki, amelyek valamilyen módon kitérnek a pénzügyi termékekre is. Kifejezetten zöldpénzügyekre vonatkozó kérdőíves felméréseket csak az OECD-nél találtunk.

A kérdőíves felmérések ismertetése előtt ki kell térnünk az ezekkel kapcsolatos módszertani problémákra, amelyek több esetben erős torzításokat okoznak a felmérések interpretációjakor (Breitenfellner et al., 2020).

① A kérdőív választási lehetőségei bizonyos válaszokat favorizálnak és társadalmilag elfogadott állításokat jelenítenek meg.

② A kohorszhatás torzítása: hosszabb távú, rendszeres longitudinális vizsgálatok nélkül nem lehet egyes generációk különbözőségét jól megragadni, mert ez csak úgynevezett „generációs mítoszokat” szül. Egy ilyen „klisé”, hogy a millenniumi nemzedék (az 1981–1996 között született népesség) elkötelezettebb a környezeti/társadalmi fenntarthatóság iránt a pénzügyek terén is, mint az idősebb korosztályok. Az eredményeket torzíthatja, hogy a millenni-

umi nemzedéknek jelenleg is még relatíve kicsi a pénzügyi vagyona, ami könnyen növelheti a deklarált preferenciák és a tényleges viselkedés közötti eltéréseket.

Az OECD a 2000-es évek közepétől rendszeresen méri tagországaiban a pénzügyi kultúrát az ismeret, attitűd és viselkedés dimenziói mentén. A felmérései szerint – az általunk is mért – ismeret és attitűd terén Magyarország az átlag körül helyezkedik el. Ugyanakkor a viselkedés terén (például a mindennapos pénzügyek elégtelen kontrollja vagy a hosszú távú pénzügyi megtakarítások elhanyagolása nem elég körültekintő szolgáltatásválasztás stb.) az egyik leggyengébben teljesítő ország (lásd például a legfrissebb ilyen felmérés eredményeit: OECD, 2020). A hazai pénzügyikultúra-felmérések egyik fontos tapasztalata, hogy a valós és vélt pénzügyi tudása között lényeges különbség van. *Huzdik et al.* (2014) a felsőoktatásban tanulóakra azt állapította meg, hogy a tanulók inkább a túlértékelték pénzügyi ismereteiket a ténylegeshez képest. *Horváthné Kökény és Széles* (2014) tanulmánya rámutatott arra, hogy a háztartások tudatában vannak annak, hogy alacsony pénzügyi ismeretekkel rendelkeznek és szükségét érzik a pénzügyi kultúra fejlesztésének. A jegybankhoz és piaci szereplőkhöz kötődő (például Pénziránytű Alapítvány) pénzügyikultúra-fejlesztési programok már közel másfél évtizedes múltira tekintenek vissza. Emellett 2017-től több kormányzati szerepvállalás is történt a témában. Ezek eredményeként egyre fokozódó figyelem irányult a pénzügyi kultúra fejlesztésére (Németh, Varga, Domokos, 2020).

A környezetvédelemhez általában pozitívan állnak a háztartások, a nagy többségük személyesen is fontosnak tartja. Az Európai Bizottság környezetvédelemre irányuló, minden tagországra kiterjedő felmérése szerint (European Commission, 2020) Európában átlagosan a lakosság, több mint 90 százaléka tartja fontos-

nak a témát (a legalacsonyabb érték az osztrák 86 százalék). A bizottság felmérésében a magyar arány 95 százalék. A jelen tanulmány alapjául szolgáló kérdőív is tartalmazott erre vonatkozó kérdést, ez alapján a válaszadók 93 százaléka tartotta fontosnak, hogy környezet-tudatosan éljen. Ez a válaszadási arány teljesen összhangban van a bizottsági felmérés eredményével. A bizottság kérdőíve kitér szakpolitikai kérdésekre is. Többek között arra, hogy a környezetvédelmi problémák kezelésének mi a három legfontosabb eszköze. A válaszadók nagyon kis aránya jelölte meg, hogy egy környezetbarát pénzügyi szféra hatékony eszköz lehet az ilyen jellegű problémák kezelésében. Az EU-28 átlaga 5 százalék volt ebben a kérdésben (a magyar arány 6 százalék). Az európai válaszadók (European Commission, 2020) sokkal hatásosabb eszközöknek tartják a fogyasztási szokások megváltoztatását (33 százalék), a termelési és kereskedelmi eljárások megváltoztatását (31 százalék), az oktatás és tájékoztatás szerepét (24 százalék).

A környezetvédelemmel, fenntartható fejlődéssel kapcsolatos ismeretek a magyar társadalomban inkább szegényesnek tekinthetők a hazai ilyen irányú empirikus kutatások alapján (Gáthy, 2004; Kollarics et al., 2021). A szakirodalom szerint a környezeti attitűd és a környezeti ismeretek között nem kell erős összefüggést várni. Nem elégséges pusztán informálni a társadalmat a környezeti problémákról ahhoz, hogy környezettudatosabbá váljanak (Havas, Varga, 2009).

Áttérve a zöldtermékek iránti keresletre vonatkozó kérdéseket is tartalmazó felmérésekre, egy osztrák felmérés alapján a válaszadók 8 százaléka nagyon fontosnak tartja, 32 százaléka inkább fontosnak, 55 százalék (főleg idősebbek) egyáltalán nem tartja fontosnak a pénzügyi megtakarítási termékekben a zöldszempontok megjelenítését (Breitenfellner et al., 2020). Az általunk feldolgozott kérdőív tartalmaz egy nagyon hasonló kérdést: megta-

karítási lehetőség közötti választásnál mennyire fontos a környezeti/társadalmi hasznosság. A magyar válaszadók kétharmada teljes mértékben fontosnak tartja ezeket a szempontokat. Hasonlóan egy német felméréshez, amely alapján a német válaszadók magasabb érdeklődést (65 százalék) mutatnak az olyan megtakarítási termékek iránt, amelyek figyelembe veszik a környezeti/társadalmi hasznosságot. Ugyanakkor természetesen a gazdasági célok (alacsony kockázat, likviditás, magasabb hozamok) sokkal jelentősebbek az ökológiainál a befektetési döntések meghozatalakor (Röstel, 2019).

Kizárólag a zöldhiteltermékek iránti keresletre, attitűdre vonatkozó felméréssel csak az OECD-nél találkoztunk. Az OECD 2019-es kirgiz felmérése a hitel- és más pénzügyi termékek használatát, azon belül a zöldhitelcélok teljesülést vizsgálta. A kérdőív alapján a zöldhitelek terjedésének fő akadályát a következők jelentik: banki kondíciók (például magas kamatok, fedezeti követelmények), valamint a zöldszerhasználattal kapcsolatos ismeretek hiánya (OECD, 2021).

Ugyanakkor a fogyasztók zöldpénzügyi termékek fizetési hajlandóságára vonatkozóan nem találtunk a szakirodalomban felmérést. Normál fogyasztási javak viszonylatában már felfedezhetők ilyen nemzetközi² és hazai felmérések. Például arra vonatkozóan, hogy a lakosság jövedelmi helyzetének függvényében képes és hajlandó-e, és ha igen, akkor pedig milyen mértékben megfizetni a környezetbarát termékek magasabb árát. Valkó (2003) felmérése szerint a hazai felnőtt lakosság 41 százaléka rendelkezik ilyen szándékkal. Ezen válaszadók többsége maximum 5-10 százalékos árkülönbséget tart ezen a téren elfogadhatónak. A fogyasztók ez alapján csak kismértékű felárat hajlandók fizetni a környezetbarát termékekért. Zöldjelzáloghitel esetében ez pont az ellenkező hatást válthatja ki: azért, hogy a

fogyasztó inkább a környezetbarát (szignifikánsan drágább) lakásberuházást válassza nagy törlesztőrészlet-kedvezményt kell neki adni. Ahogyan a bevezetőben már említettük, ez azonban szembe megy a kínálati oldal érdekeivel. A megoldás valamilyen állami támogatás jelentheti. A lakásenergetikai beruházások előmozdítása érdekében Németországban 2010 óta elérhetők kedvezményes jelzáloghitelek, amelyet egy állami fejlesztési bank (Kreditanstalt für Wiederaufbau, KfW) nyújt a lakosság részére (Novikova et al., 2013).

A FELMÉRÉS ÉS FELDOLGOZÁSÁNAK A MÓDSZERTANA

A BME-MNB lakossági zöldpénzügyi felmérés (a továbbiakban így hivatkozunk rá) 2020 nyarán³ került felvételre, 2500 fős telefonos (CATI-) módszerrel, a KSH demográfiai adatai alapján (nem, életkor, végzettség, területi eloszlás stb.) országosan reprezentatív módon. A felmérés teljes leírása (beleértve a pontos kérdéseket) és az elsődleges eredmények elérhetők *Vértesy* (2021) tanulmányában, így ezek részletes ismertetésétől ezen a helyen eltekintünk. A felmérés célja a lakosság pénzügyi termékek iránti keresletbecslése, az egyes driverek feltárása volt. A kérdőív öt fő témakört tekintett át, ezek a lakosság:

- zöldismeretei,
- környezettudatossága, zöldattitűdje,
- pénzügyi ismeretei,
- pénzügyi attitűdje,
- a zöldpénzügyi termékek iránti kereslete, árérzékenysége.

A kérdőív harminchárom tematikus és tizenöt demográfiai jellegű kérdést tartalmazott. Ezekből nyolcvanöt kvalitatív és kvantitatív jellegű változó, illetve csoport, kategória állt elő, aminek a számát jelentősen csökkenteni kellett az elemezhetőség érdekében. Első körben így a változók (ideértve a kvalitatív-

kat és kvantitatívakat is) normalizálva lettek 0 és 1 közötti értékekre, ezzel egyrészt a kvalitatív rész is elemezhetőbbé vált, másrészt a kvantitatív elemek kezelhetősége is jóval könnyebb lett. Ezt követően (a számosságukban nem csökkenő változókból) nyolc aggregált index képzése történt meg, amelyek a tematikus kérdések egy-egy aspektusát ragadják meg.

Utána ezen indexek kombinálásával úgynevezett „énkép”-indikátorok kerültek megalakításra (Huzdik, Béres, Németh, 2014 alapján). Ezek értéke -1 és $+1$ között mozoghat, ami alapján három csoportot képeztünk mindegyikből:

- ① alulértékeli magát (-1 és $-0,251$ között),
- ② nagyjából reális önértékelés ($-0,25$ és $+0,25$ között),
- ③ túlértékeli magát ($+0,251$ és $+1$ között).

Az *1. táblázatban* az általunk kreált indekset és indikátorokat tüntettük fel, de a táblázatból kimaradó változókat is felhasználtuk, magyarázó és egyéb változóként.

A következő lépésben az aggregált indexek, indikátorok és az egyéb demográfiai stb. változók közötti kapcsolatok feltérképezésére kerül sor. A különböző változók közötti kapcsolatot lineáris regresszióval mértük. Tekintve a változók nagy számára ez a módszertan jelentős számú futtatást takart, a tanulmányban a legfontosabb változók közötti kapcsolatokat mutatjuk be. Többváltozós elemzést is terveztünk, egy külön tanulmányban. A kapcsolatot akkor tekintettük erősnek, ha az R^2 értéke $0,66$ feletti volt, $0,33$ és $0,66$ között gyengéközepesként értékeltük, $0,33$ alatt pedig elvetettük a kapcsolatot. A lineáris regressziónál az X tengelyen az egyes változók diszkrét értékei szerepelnek, az Y tengelyen pedig – a jobb átláthatóság kedvéért – az adott értékhez tartozó összes elemszám értékeinek átlaga. Ezzel természetesen információt veszít az elemzés. Ugyanakkor a nagyon alacsony elemszámú kategóriákat kiszűrtük (ezzel csökkentve a torzítást).

INDEXEK ÉS INDIKÁTOROK LEÍRÁSA

Téma	Index, indikátor	Leírás
Zöldismeret	Zöldismeret	A zöldismereti kérdésekre (K2, K3) adott válaszok alapján (több helyes válasz, nagyobb érték).
	Zöldismeret-énkép	Az önbevallás szerinti zöldismeretekből (K1) képzett változó és a zöldismeret-indikátor értékének különbsége (minél nagyobb, annál inkább túlbecsüli az ismereteit).
Zöldattitűd	Személyes zöldattitűd	A személyes zöldpreferenciára vonatkozó kérdésekre (K4, K7, K9) adott válaszok alapján (nagyobb érték, erősebb pozitív attitűd).
	Globális zöldattitűd	A globális fenntarthatóságra vonatkozó kérdésekre (K5, K8) adott válaszok alapján (nagyobb érték, erősebb pozitív attitűd).
Pénzügyi ismeret	Pénzügyi ismeret	A pénzügyi ismereti kérdésekre (K10, K11, K12, K13) adott válaszok alapján (több helyes válasz, nagyobb érték).
Pénzügyi attitűd	Pénzügyi érdeklődés	A pénzügyi érdeklődésre vonatkozó kérdésekre (K14, K15) adott válaszok alapján (nagyobb érték, erősebb pozitív attitűd).
	Pénzügyi ismeret-énkép	A pénzügyi érdeklődés és a pénzügyi ismeret-indikátorok értékének különbsége (minél nagyobb, annál inkább túlbecsüli az ismereteit).
	Pénzügyi óvatosság	A pénzügyi kockázatvállalásra vonatkozó kérdésekre (K16) adott válaszok alapján (nagyobb érték, óvatosabb attitűd).
	Pénzügyi óvatosság-énkép	Az önbevallás szerinti pénzügyi kockázatvállalásból (K17) képzett változó és a pénzügyi óvatosság-indikátor értékének különbsége (minél nagyobb, annál inkább túlbecsüli az óvatosságát).
	Pénzügyi szofisztikáltság	A pénzügyi viselkedése és megtakarításokra vonatkozó kérdésekre (K19, K20) adott válaszok alapján (nagyobb érték, nagyobb szofisztikáltsági szint).
Zöldkereslet	Zöldkereslet	A zöldpénzügyi termékek keresletére vonatkozó kérdésekre (K21, K22, K25, K26, K30, K31) adott válaszok alapján (nagyobb érték, nagyobb kereslet).

Forrás: saját szerkesztés

EREDMÉNYEK

Zöldismeret és énkép

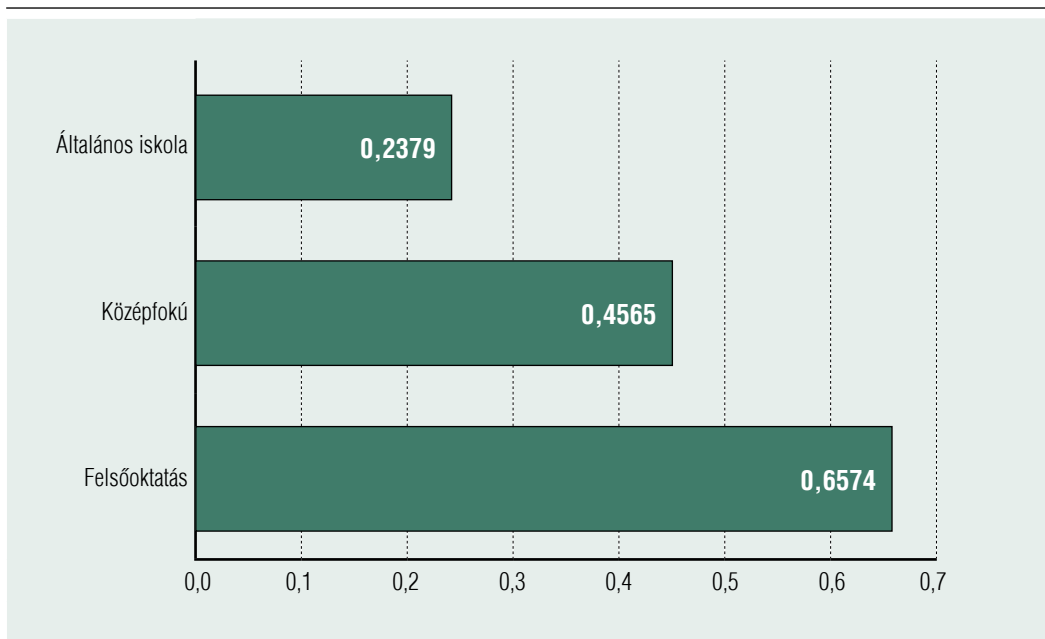
A leíró statisztikai jellemzők alapján a lakosság zöldismereteit (a 0 és 1 között mozgó mutató mediánja 0,5) leginkább befolyásoló tényezők: a nem (férfiaké szignifikánsan jobb), az iskolázottság (minél iskolázottabb, annál jobb, *lásd 1. ábra*), a lakóhely (minél nagyobb település

annál jobb) és a pénzügyi műveltség (tanult-e pénzügyet). A zöld- és pénzügyi ismeretek között is erős a kapcsolat. Az életkörülményekkel, illetve az életkorral csupán gyenge-közepes kapcsolat, az egyéb demográfiai tényezők (régio, családméret, munkaerőpiaci státusz stb.) pedig nem gyakorolnak lényeges hatást a kérdőívre adott válaszok alapján.

Elmondható, hogy a lakosság inkább túlbecsüli a tudását a kérdéskörben (*2. ábra*), főként

1. ábra

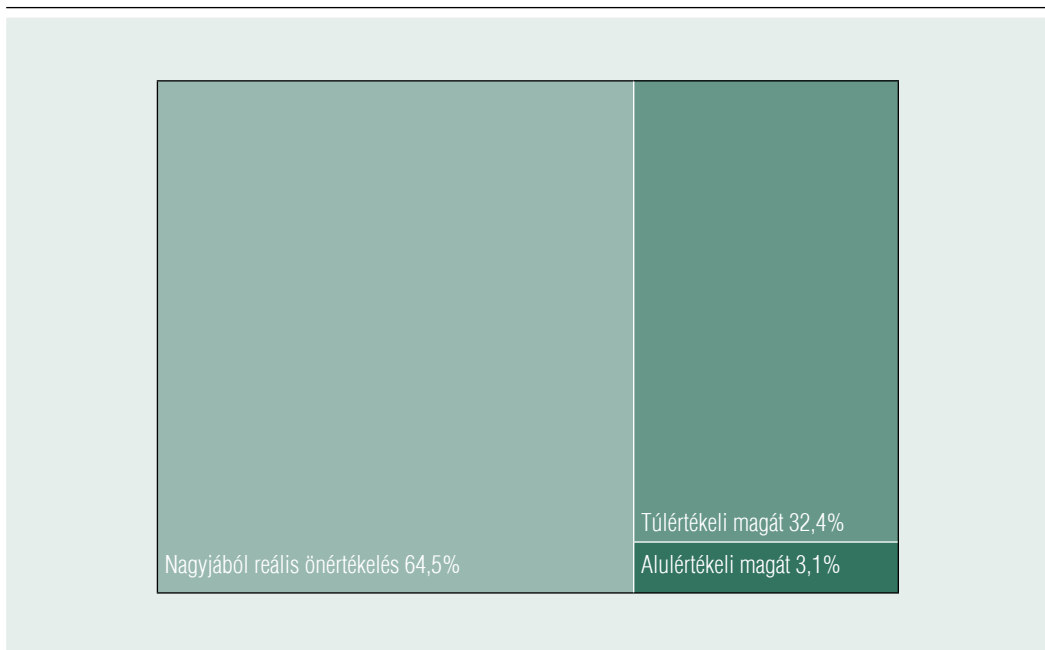
ZÖLDISMERET AZ ISKOLÁZOTTSÁG FÜGGVÉNYÉBEN

Forrás: BME-MNB lakossági zöldpénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

2. ábra

ZÖLDISMERET-ÉNKÉP

Forrás: BME-MNB lakossági zöldpénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

azok, akik önbevallás alapján a magabiztosabb kategóriába tartoznak. Ez teljes mértékben összhangban van az ilyen irányú hazai empirikus kutatásokkal (Gáthy, 2004; Kollarics et al., 2021), amely alapján a hazai lakosság környezetvédelmi, fenntarthatósági ismeretanyaga szegényes.

A zöldismeret-énképre a legjobban a nem (a nők sokkal inkább túlbecsülték magukat), az iskolázottság (minél jobb, annál kevésbé becsüli túl), a lakóhely (csökkenő településméret, növekvő túlbecslés), az életkörülmények (minél jobb, annál kevésbé) és a pénzügyi műveltség (ha tanult pénzügyet, kevésbé becsüli túl) hat. Az életkorral áll fenn még gyenge-közepes kapcsolat. Érdekeség a munkaerőpiaci helyzet, ugyanis a nyugdíjasok lényegesen túlbecsülték magukat, más kapcsolat azonban nem figyelhető meg. Egyéb tényezők (régio stb.) nem befolyásolnak lényegesen, a kérdőív-re adott válaszok alapján.

Zöldattitűd

Két index került leképezésre (1. táblázat), a lakosság globális zöldattitűdje, ami a fenntarthatóság nagy, globális kérdéseire való hozzáállást jelenti, illetve a személyes zöldattitűd, ami pedig a hétköznapi élet követett magatartásra vonatkozik. A válaszok alapján a globális zöldattitűd jóval erősebb, mint a személyes: a lakosság a személyes életvitelében már nem követi a globális attitűdjét. A két mutató közötti kapcsolat gyenge, ami már önmagában is erről árulkodik.

A személyes zöldattitűdre a nem (a nőké szignifikánsan jobb, ellentétben az ismeretekkel) és az életkörülmények (jobb, erősebb) hatnak leginkább, míg a globálisra az iskolázottság, pénzügyi műveltség, a lakóhely és az életkörülmények. Kiemelendő, hogy az életkorral egyiknek sincs szignifikáns kapcsolata. A személyes zöldattitűd kapcsolata a zöldismerettel nagyon

gyenge, a globális indexé közepes (3. ábra). Ez utóbbiak összhangban vannak a szakirodalomban szereplő más felmérés eredményével (Havas, Varga, 2009). Egyéb tényezők (régio, családméret, munkaerőpiaci státusz, stb.) pedig nem befolyásolják érdemben a mutatókat.

A válaszadók önbevallás alapján a személyes zöldattitűd gyengeségét leginkább anyagi korlátokkal indokolták (4. ábra, több okot is meg lehetett jelölni, ezért 100 százalék feletti az összeg). Az anyagi motívum gyakorlatilag az egész kérdőív-en végigvonul, igen sok más kérdésnél is előkerül a későbbiekben, láthatóan a lakosságot motiváló tényezők közül ez a legfontosabb.

A zöldattitűd-mutatókat összevetettük a pénzügyiattitűd-indexekkel is. A pénzügyi ismeretek és a globális zöldattitűd között erős a kapcsolat, a személyes zöldattitűddel közepes. A pénzügyi óvatosság és a globális zöldattitűd között szintén erős kapcsolat áll fenn (5. ábra), a személyes zöldattitűddel gyenge. A pénzügyi ismeret és óvatosság között csak nagyon gyenge kapcsolat figyelhető meg, így külön-külön is releváns magyarázó tényezők. A pénzügyi szofisztikáltság és a zöldattitűdök között pedig nem figyelhető meg releváns kapcsolat.

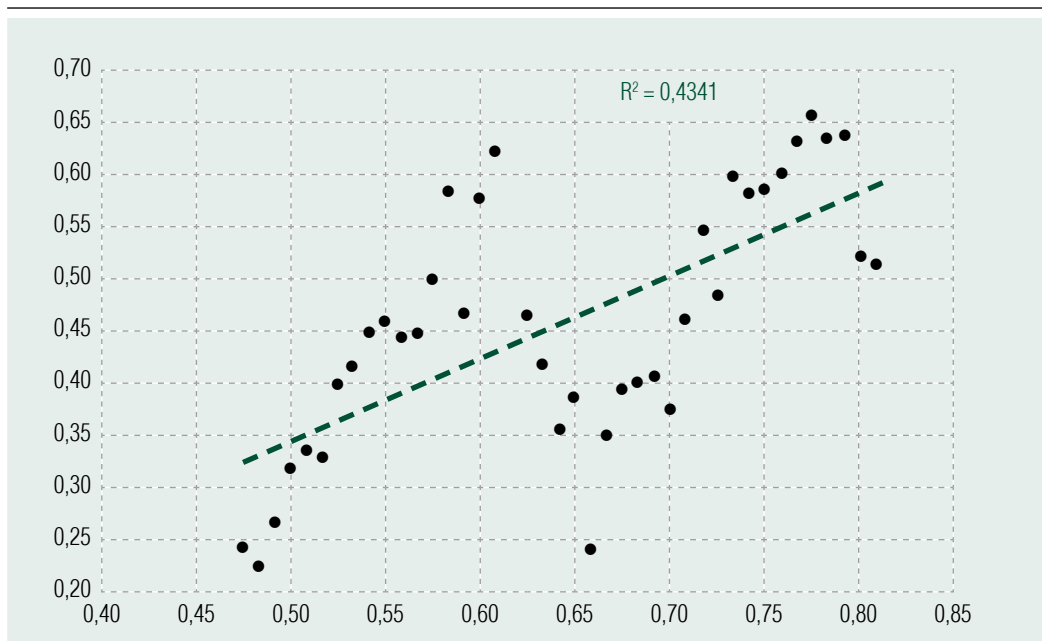
Összességében a pénzügyi ismeretek és az óvatosság viszonylag sokat magyaráznak meg a globális zöldattitűdből, az erre adott válaszok viszont a személyessel való összevetés kapcsán nem biztos, hogy minden esetben őszinték voltak.

Pénzügyi ismeret és énkép

A pénzügyi ismeret-indexre leginkább az életkor (idősebbeké gyengébb, lásd 6. ábra), a nem (a férfiaké szignifikánsan jobb), az iskolázottság, a lakóhely és a pénzügyi műveltség hat. Gyenge-közepes kapcsolat áll fenn az életkörülményekkel. Egyéb tényezők (régio, családméret, munkaerőpiaci státusz stb.) nem gyakorol-

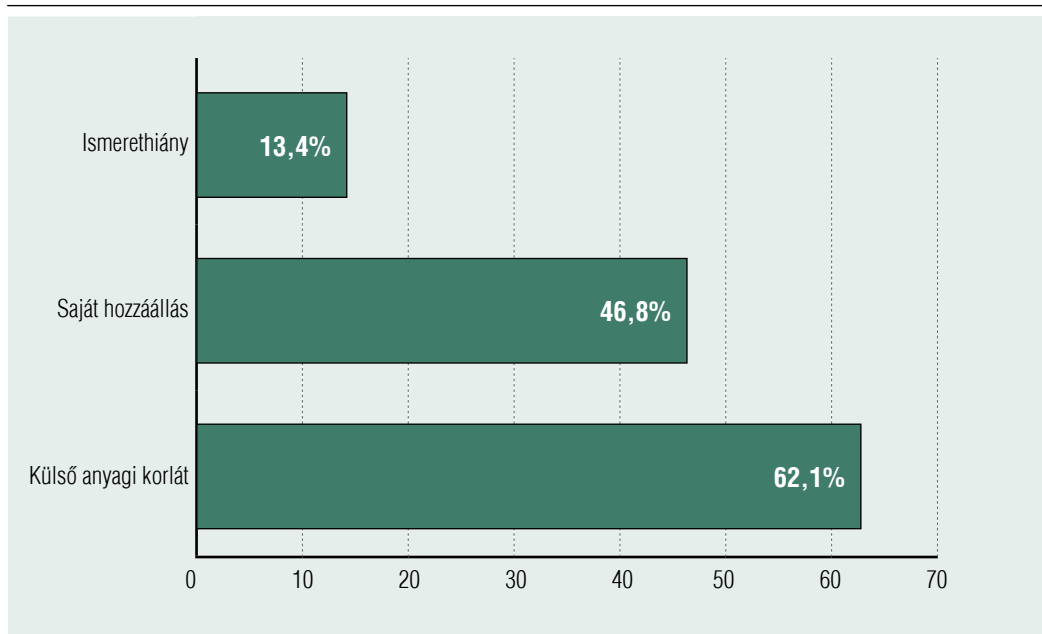

ZÖLDISMERET A GLOBÁLIS ZÖLDATTITÚD FÜGGVÉNYÉBEN

Forrás: BME-MNB lakossági zöldpénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

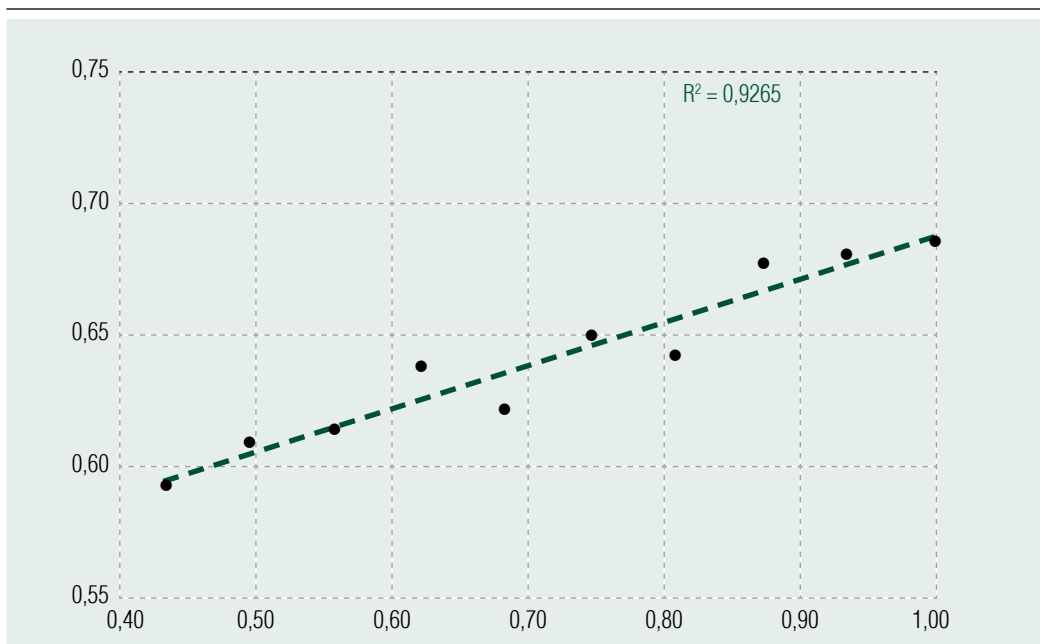
MIÉRT NEM ÉL KÖRNYEZETDUTAOSABBAN?

Forrás: BME-MNB lakossági zöldpénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

5. ábra

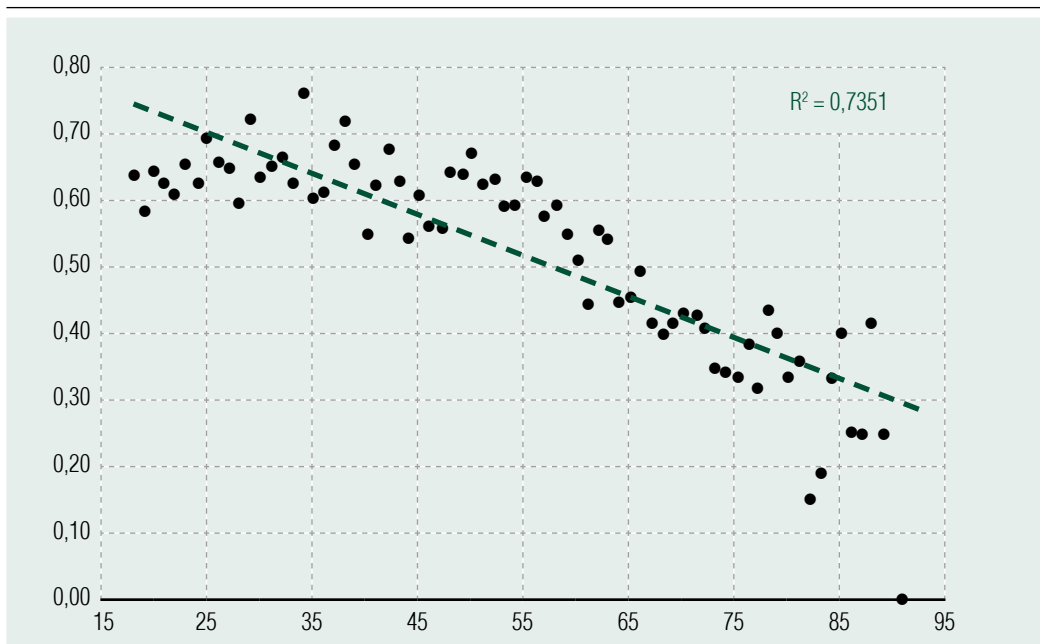
GLOBALIS ZÖLDATTITÚD A PÉNZÜGYI ÓVATOSSÁG FÜGGVÉNYÉBEN

Forrás: BME-MNB lakossági zöldpénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

6. ábra

PÉNZÜGYI ISMERET AZ ÉLETKOR FÜGGVÉNYÉBEN

Forrás: BME-MNB lakossági zöldpénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

nak lényeges hatást, a kérdőívre adott válaszok alapján.

Elmondható tehát, hogy a fiatalabb, nagyobb városban élő, iskolázottabb, pénzügyet tanult, férfi válaszadók jelentősebb pénzügyi ismeretekkel rendelkeznek.

A lakosság átlagosan inkább alábecsüli a tudását a kérdéskörben (7. ábra), ebben viszont egy törés is megfigyelhető: a 60 év alatti korosztály átlagosan inkább alul-, míg a 60 feletti inkább túlértékeli a tudásukat. Ez részben ellentétes azzal, amit Huzdik et al. (2014) talált a felsőoktatási tanulók vonatkozásában. Megjegyezzük, hogy az általunk feldolgozott felmérés korosztályi szempontok szerint is reprezentatív volt, tehát a fiatalabb korosztályokban nem csak a felsőoktatásban éppen résztvevőket tartalmazta.

A leginkább befolyásoló tényező az életkor (a 60 felettiek lényegesen túlbecsülték magu-

kat), az iskolázottság (minél jobb, annál kevésbé) és az életkörülmények (minél jobb, annál kevésbé), illetve a pénzügyi műveltség. A zöldismeret és a pénzügyiismeret-énképek között igen erős kapcsolat van: aki az egyikben túl- vagy alulbecsülte magát, az a másikban is (8. ábra).

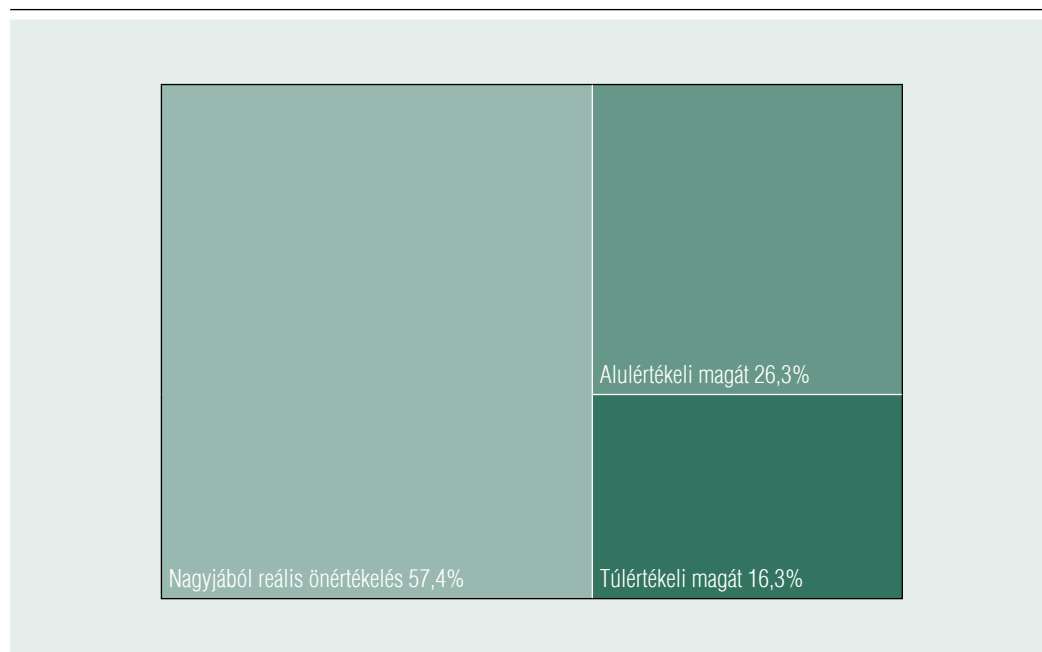
Az egyéb demográfiai tényezők (nem, lakóhely, régió) hatása nem jelentős, a kérdőívre adott válaszok alapján.

Pénzügyi óvatosság és énkép

A lakosság a mért értékek alapján igen óvatosnak tekinthető általában véve, talán a múltbeli devizahiteles tapasztalatok alapján, erre utaló jelek még az egyes termékek vizsgálatánál merültek fel. A pénzügyi óvatosságot leginkább a lakóhely (nagyobb város, nagyobb óvatosság),

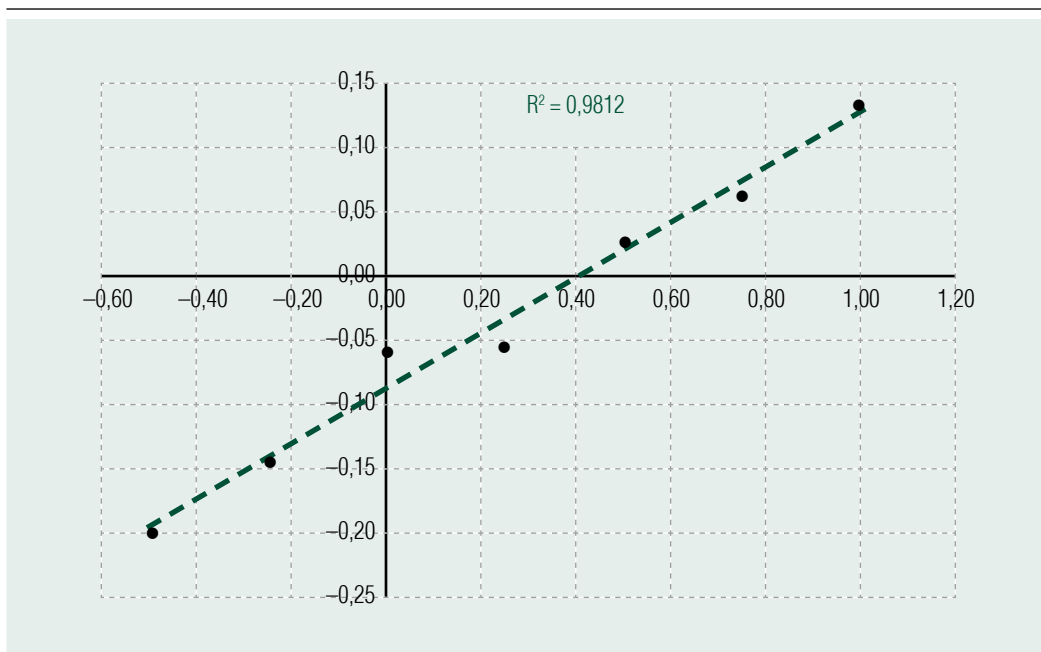
7. ábra

PÉNZÜGYIISMERET-ÉNKÉP

Forrás: BME-MNB lakossági zöldpénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

PÉNZÜGYI ISMERET-ÉNKÉP A ZÖLDISMERET-ÉNKÉP FÜGGVÉNYÉBEN

Forrás: BME-MNB lakossági zöldpénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

az iskolázottság (9. ábra), az életkörülmények (jobb életkörülmények, nagyobb óvatosság) és a pénzügyi műveltség befolyásolják.

Egyéb tényezők (nem, életkor, régió, családméret, munkaerőpiaci státusz stb.) nem gyakorolnak lényeges hatást, a kérdőívre adott válaszok alapján.

A lakosság inkább valamelyest alábecsüli az óvatosságát (óvatosabb, mint amilyenek tartja magát, 10. ábra). A befolyásoló tényezők: lakóhely (nagyobb település, alulbecslés), iskolázottság (minél jobb, annál inkább alulbecsüli), az életkörülmények (minél jobb, annál jobban becsüli alá, 11. ábra), illetve a pénzügyi műveltség (ha tanult pénzügyet, akkor óvatosabb, mint amilyenek tartja magát). Az életkorral gyenge-közepes pozitív kapcsolatot áll fenn.

Egyéb demográfiai tényezők (nem, régió stb.) nem gyakorolnak lényeges hatást, a kérdőívre adott válaszok alapján.

A pénzügyoktatás és -ismeretek hatásai

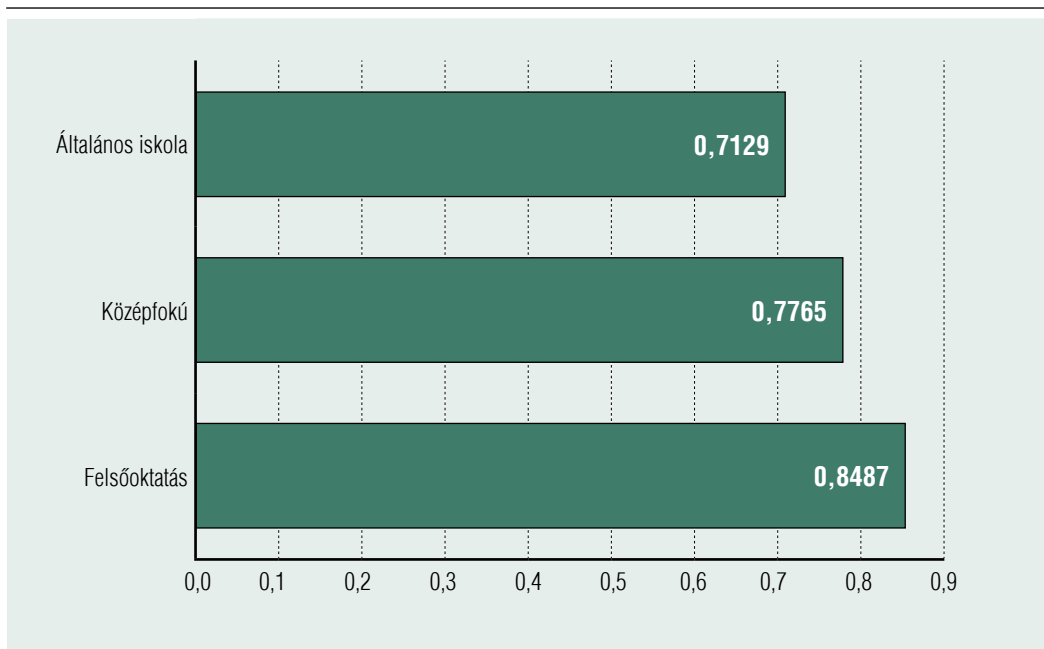
A pénzügyi műveltség (tanult-e pénzügyet) hatása igen erős minden más pénzügyi indexre (12. ábra), de ez tekinthető az egyik legerősebb befolyásoló tényezőnek szinte minden egyéb vizsgált kérdésben is. A különbségeket kétmintás *t*-próbákkal teszteltük, ami $p=0,01$ -es szignifikanciaszint mellett is azt mutatta minden indexre, hogy a pénzügyet tanultak és nem tanultak közötti eltérés szignifikáns.

Ennek nemcsak zöldszempontból, hanem a pénzügyi kultúra tekintetében is komoly jelentősége van: a kutatás egyik tanulsága, hogy nagyon fontos a pénzügyi edukáció, a zöldkereslet kérdéskörében is.

Akik tanultak pénzügyet, önbevallás alapján ugyan kockázatvállalóbbak, viszont a mért adatok alapján már óvatosabbak.

9. ábra

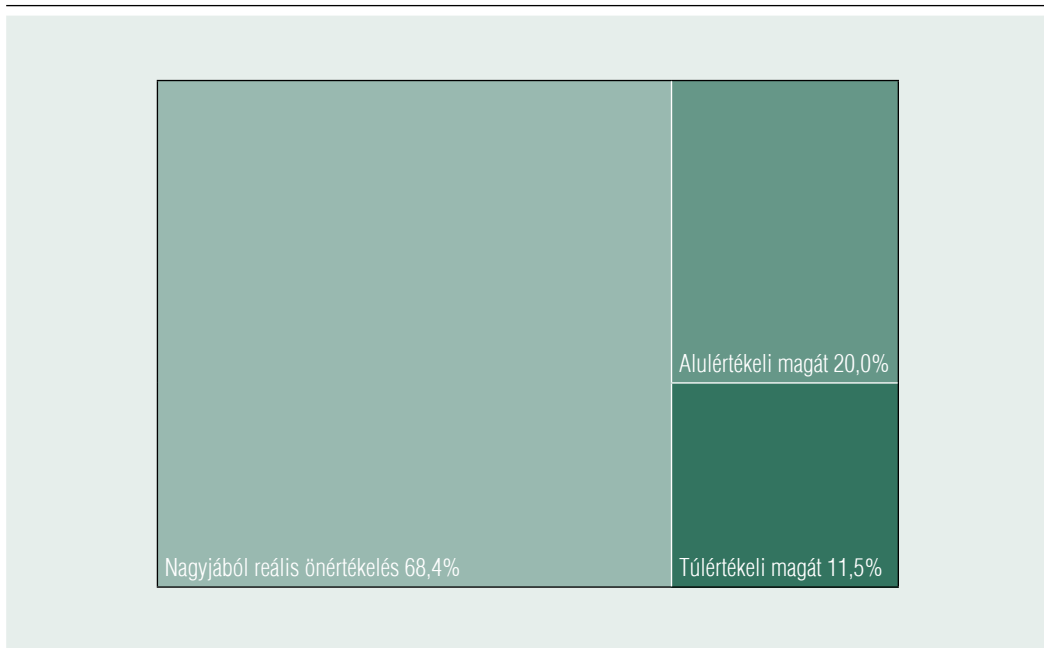
PÉNZÜGYI ÓVATOSSÁG AZ ISKOLÁZOTTSÁG FÜGGVÉNYÉBEN

Forrás: BME-MNB lakossági zöldpénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

10. ábra

PÉNZÜGYIÓVATOSSÁG-ÉNKÉP

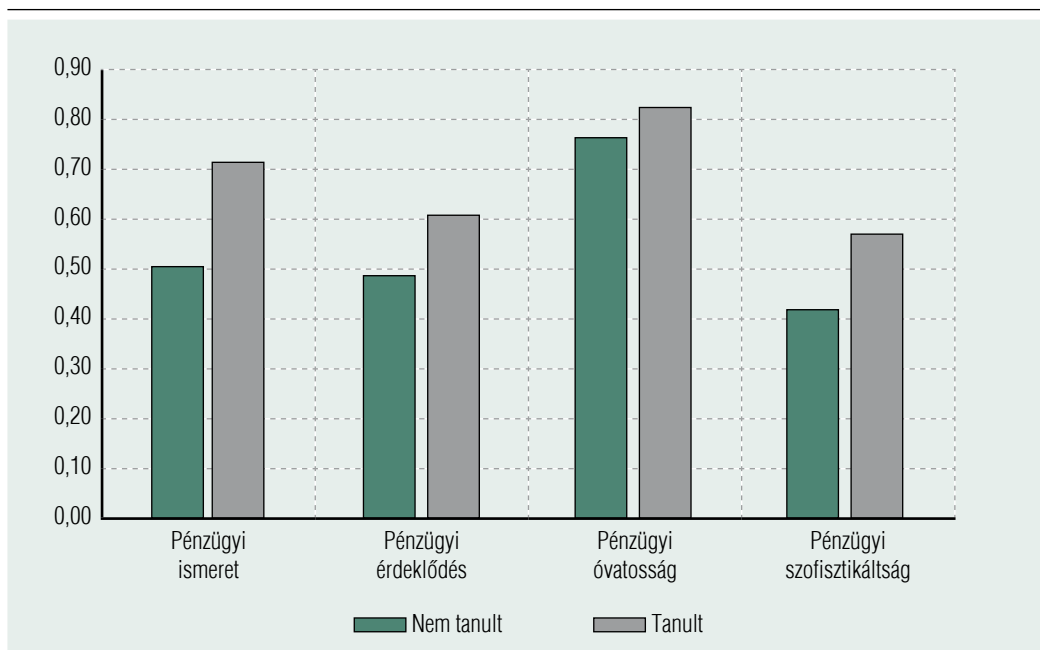
Forrás: BME-MNB lakossági zöldpénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

PÉNZÜGYIÓVATOSSÁG-ÉNKÉP AZ ÉLETKÖRÜLMÉNYEK FÜGGVÉNYÉBEN

Forrás: BME-MNB lakossági zöldpénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

A PÉNZÜGYOKTATÁS HATÁSA AZ EGYES INDEXEKRE

Forrás: BME-MNB lakossági zöldpénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

A mért pénzügyi ismeret-mutató és a pénzügyi szofisztikáltság-index között (ami a pénzügyi tranzakciók és eszközök sokszínűségét mérte) – nem annyira meglepő módon – erős pozitív kapcsolat van. A mért pénzügyi és zöldismeretek közötti erős kapcsolat is arra enged következtetni, hogy fontos az edukáció, illetve persze nyilván arra is, hogy részben műveltségi kérdésekről van szó.

Zöldpénzügyi-kereslet

A kutatás egyik fő célja a zöldpénzügyi termékekre irányuló lakossági kereslet és érzékenység felmérése volt. Ennek érdekében került létrehozásra a zöldkereslet aggregált mutató (1. táblázat), amit minden demográfiai változóval és egyéb indexszel, indikátorral összevetünk.

A válaszadók zöldkeresletindexe összességében nem tekinthető magasnak, a mediánérték 0,375 volt (0 és 1 között mozog minden érték). A legerősebb befolyásoló tényező az életkor (13. ábra).

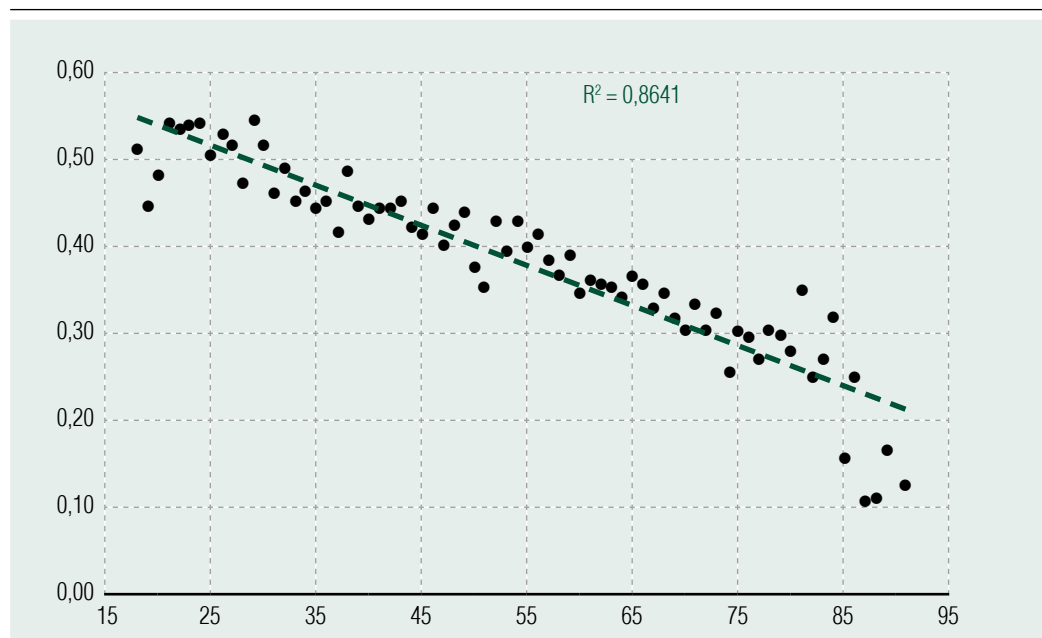
Hatása van még a nemnek (férfiaké magasabb), a lakóhelynek (nagyobb településen magasabb), az iskolázottságnak (minél jobb, annál magasabb), az életkörülmények (minél jobb, annál magasabb) és pénzügyi műveltségnek.

Az egyéb tényezők (régió, családméret, munkaerőpiaci státusz stb.) befolyása marginális, a kérdőívre adott válaszok alapján.

A zöldkeresletre jelentős pozitív hatást gyakorol a zöldismeret és a pénzügyi ismeret-index. Gyenge-közepes hatása van a globális zöldattitűdnek (akinek erősebb, annak magasabb, 14. ábra), a pénzügyi óvatosságnak (aki óvatosabb, annak magasabb) és a pénzügyi

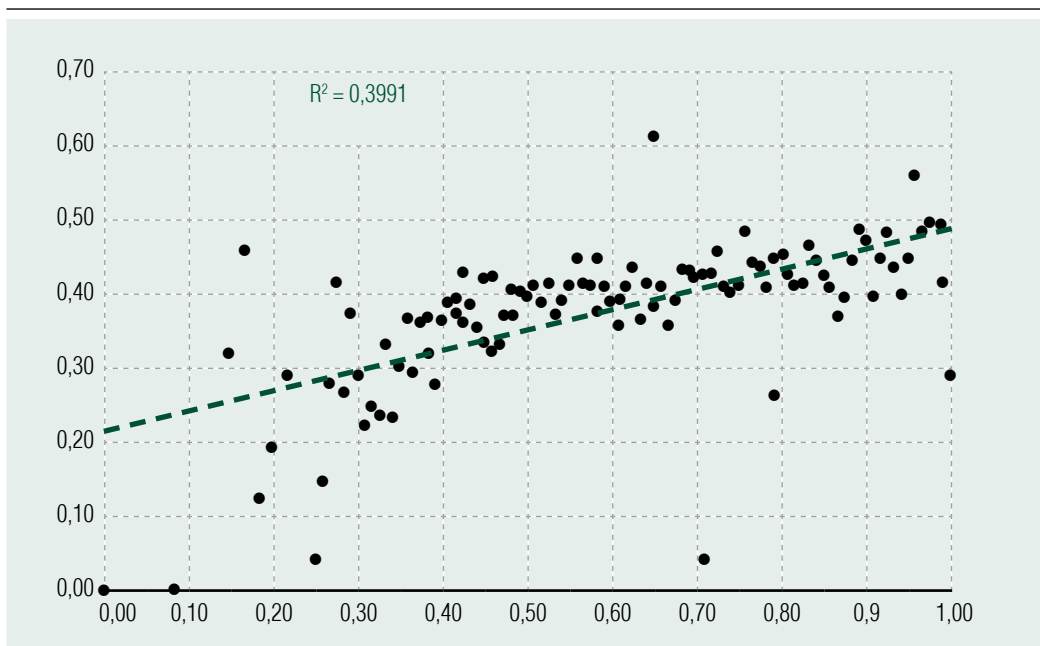
13. ábra

ZÖLDKERESLET AZ ÉLETKOR FÜGGVÉNYÉBEN

Forrás: BME-MNB lakossági zöldpénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

ZÖLDKERESLET A GLOBÁLIS ZÖLDATTITÚD FÜGGVÉNYÉBEN

Forrás: BME-MNB lakossági zöldpénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

szofisztikáltságnak (aki szofisztikáltabb, annak magasabb).

A személyes zöldattitúddal nincs érdemi kapcsolat, ami ismét egy visszacsatolás arra, hogy a hétköznapi, gyakorlati cselekedetekben a lakosság már korántsem bizonyul annyira környezettudatosnak, mint az egyébként önbevallás, vagy a globális zöldattitúd alapján gondolni lehetne. A pénzügyi érdeklődés sem befolyásol érdemben.

Kimondottan erős a kapcsolat a zöldkereslet és az énképek között egyetlen esetben figyelhető meg: a zöldismeret-énképnél (minél kevésbé becsüli túl valaki, annál nagyobb a kereslet, 15. ábra). Közepes kapcsolat áll fenn a pénzügyi óvatosság-énképpel (minél kevésbé becsüli túl, annál nagyobb a kereslet). Csak gyenge kapcsolat látható a pénzügyi ismeret-énképpel (minél kevésbé becsüli túl, annál nagyobb a kereslet).

Érdekesség a pénzügyi óvatosság-indexnél,

hogy önbevallás szerint a kockázatvállalóknál nagyobb a kereslet, de a mért adatok alapján az óvatosaknál. Ezt támasztja alá a kapcsolódó énképindikátor, tehát diszkrépancia áll fenn az önbevallás és a tényleges kockázatvállalási hajlandóság között (óvatosabb a lakosság, mint amilyennek tartja magát).

Egyes termékcsoportok iránti kereslet és árérzékenység

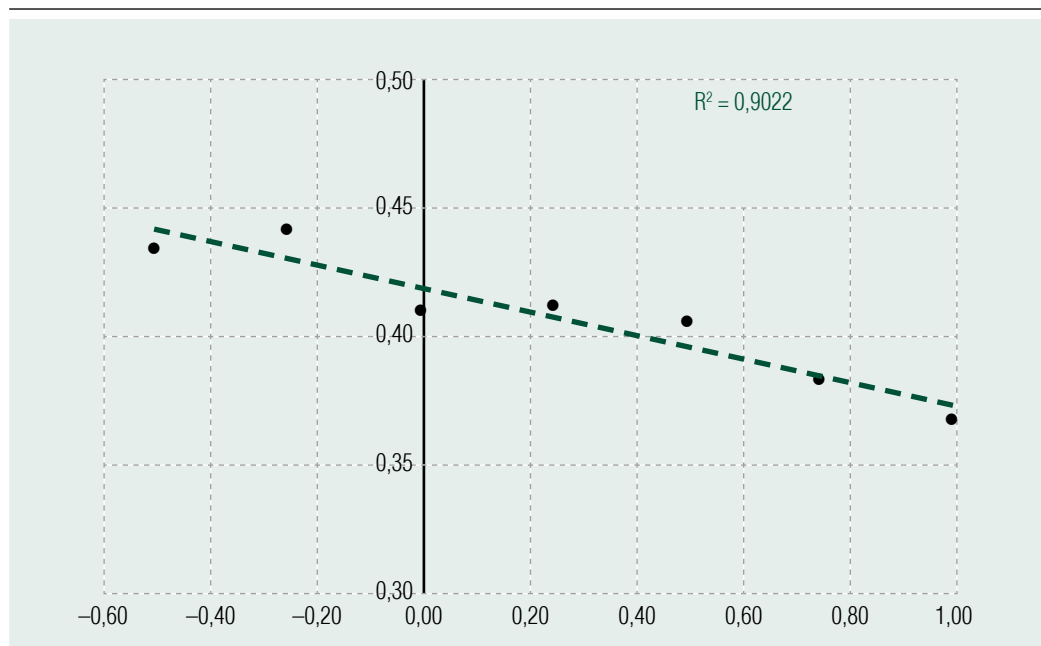
A felmérés ezen részében az egyes konkrét zöldtermékek iránti kereslet felmérése történt meg, ezek sorrendben:

- zöldmegtakarítási lehetőségek,
- zöldlakás vagy házvásárlási hitel, illetve
- zöldlakás vagy házfelújítási, korszerűsítési hitel.

Első körben ezen termékek egyes paramétereinek (kockázat, hozam, zöldszempontok

ZÖLDKERESLET A ZÖLDISMERET-ÉNKÉP FÜGGVÉNYÉBEN

Forrás: BME-MNB lakossági zöldpénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

stb.) fontossági sorrendjére kérdezett rá a felmérés. Ezután arra vonatkoztak a kérdések, hogy ki tervez vásárlást vagy felújítást, illetve felvenne-e zöldhitelt, ha olcsóbb lenne, aminek kapcsán (a felvenni szándékozók körében) a konkrét engedmény mértékéről is volt kérdés, az árérzékenység becslése érdekében. Akik nem vennének igénybe hitelt, azok arra válaszolhattak, pontosan miért nem.

A megtakarítási lehetőségek közötti döntéskor, bár a környezeti-társadalmi hasznosság is megjelenik szempontként, azonban a gazdasági célok sokkal dominánsabbak (érthetőség, a hozam és a kockázatoság). A válaszadók több mint kétharmadát a befektetési szolgáltatás számlavezetési díjának elengedésével sem lehet önmagában motiválni arra, hogy a fenntarthatóbb befektetési eszközt válassza (16. ábra). Ez is alátámasztja hipotézisünket, hogy kisebb árengedmények nem elegendők, relatíve jelentősebb (ár)támogatással lehet csak a

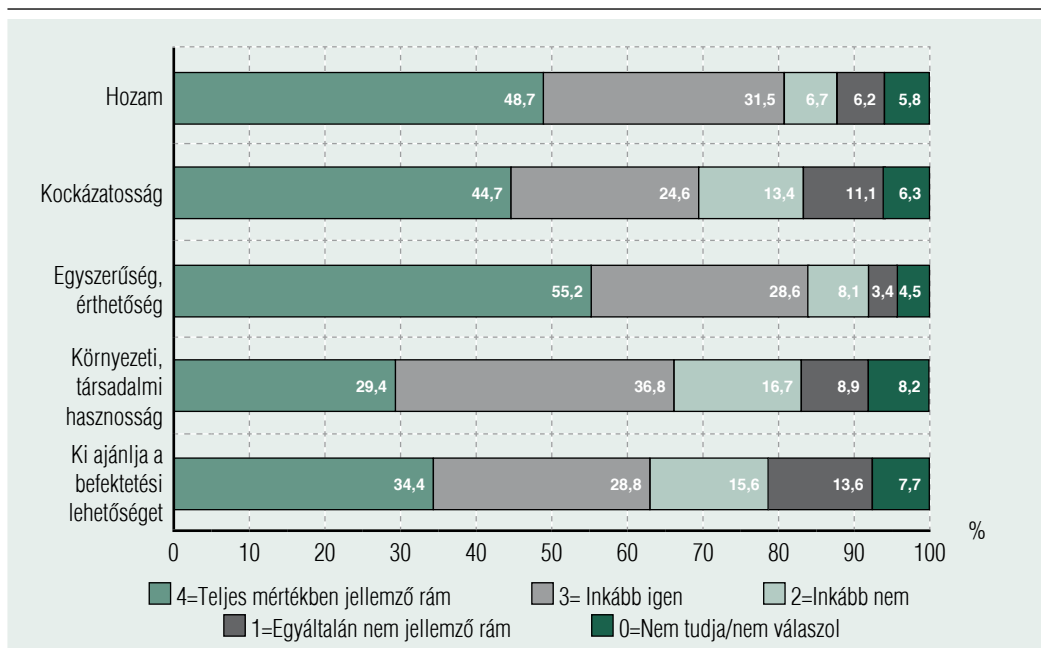
hazai fogyasztókat a fenntarthatóbb pénzügyi termékek felé terelni.

A zöldszerpontok a zöldlakás vagy házvásárlási hitelnél sem a legfontosabbak: a vételár dominál (17. ábra). Aki vásárlást vagy építkezést tervez, annak 56 százaléka venne fel kedvezményes hitelt, 44 százalék nem. Aki nem venne fel, az főként a kockázat miatt: a devizahitelek negatív tapasztalatainak hatása vélhetően még mindig tart. Kiemelendő, hogy a „nincs jó konstrukció” szempont nem meghatározó, tehát a válaszadók percepciója szerint nem az a döntő, hogy nincs megfelelő termék, hanem egyértelműen az anyagi szempontok.

Az összes válaszadó 84 százaléka nem venne fel hitelt, mert nem tervez vásárlást vagy építkezést, vagy valamiért nem akar (lásd előzőek), ugyanakkor a lehetséges hitelfelvevők részmintája nem túl nagy: a válaszadók hatodáról beszélhetünk. 15 százalékos törlesztőrészlet-

16. ábra

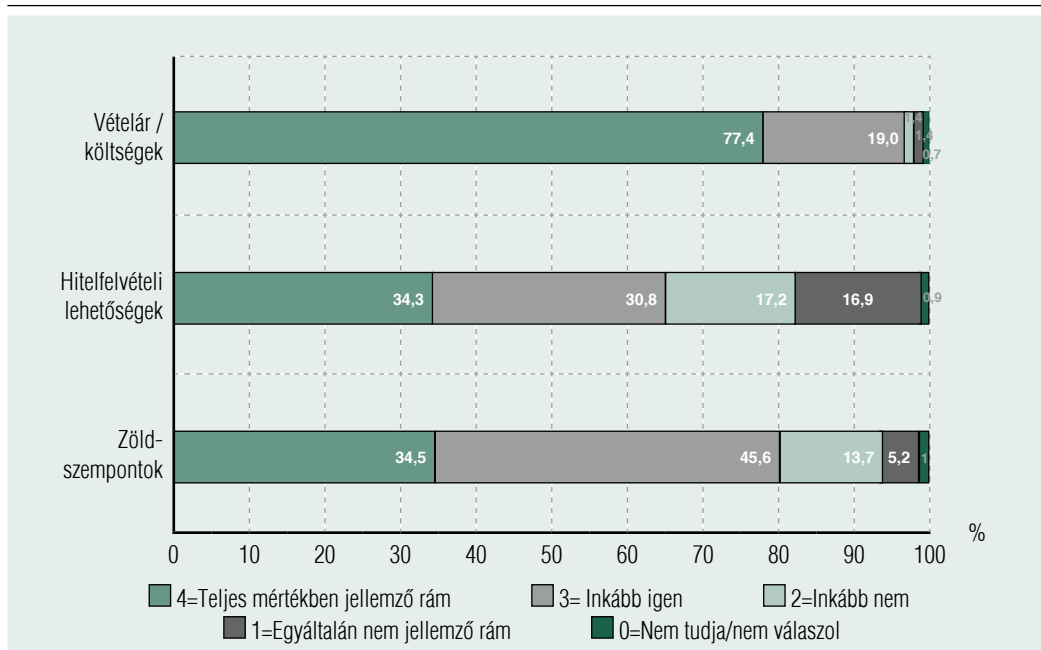
LEGFONTOSABB SZEMPONTOK MEGTAKARÍTÁSOK ESETÉN

Forrás: BME-MNB lakossági zöldpénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

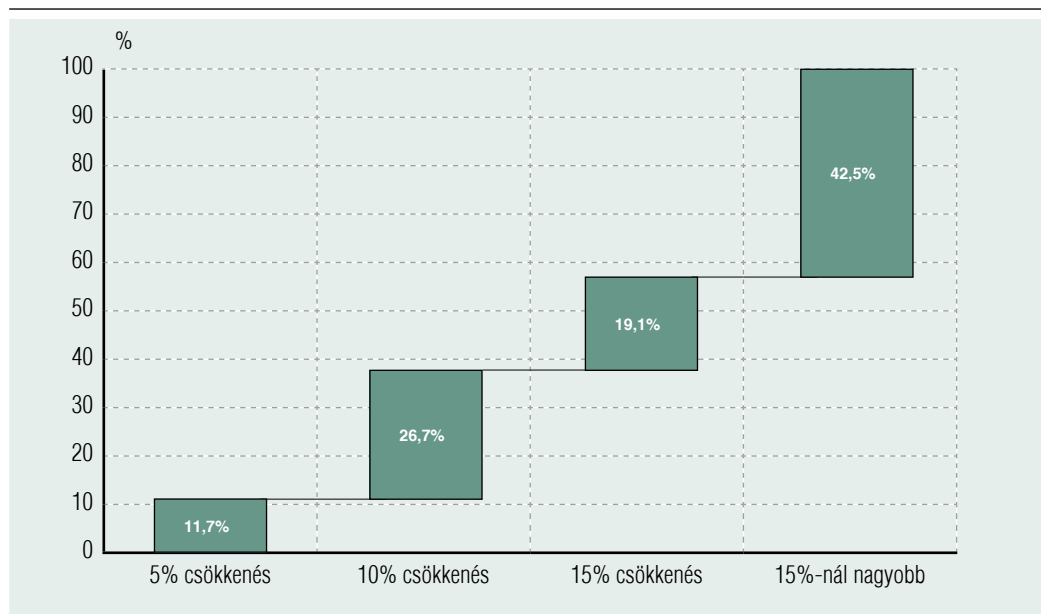
17. ábra

LEGFONTOSABB SZEMPONTOK LAKÁS VAGY HÁZVÁSÁRLÁS/ÉPÍTKEZÉS ESETÉN

Forrás: BME-MNB lakossági zöldpénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

MEKKORA TÖRLESZTŐRÉSZLET-KEDVEZMÉNY ESETÉN KERESNE KIMONDOTTAN ENERGIAHATÉKONY LAKÁSOKAT?

Forrás: BME-MNB lakossági zöldpénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

csökkenésnél már a rész minta többsége venne fel zöldhitelt (18. ábra), bár ez a teljes mintának még mindig csak 9 százaléka.

Az árérzékenységet befolyásoló tényezők: a nem (férfiak kevesebb engedménnyel is felvennék mint a nők), az iskolázottság (minél jobb, annál kevesebb engedmény is elég) és a pénzügyi műveltség (ha tanult pénzügyet, kevesebb engedmény is elég). Az árérzékenységre gyenge-közepes hatása van a pénzügyi óvatosságnak (19. ábra): minél óvatosabb valaki, annál nagyobb engedmény kell. Semmilyen egyéb változóval, indexszel vagy indikátorral nem figyelhető meg kapcsolat.

Az adatsoron egyszerű árrugalmassági (adott pontok árrugalmasságának átlaga) és kereszt-árrugalmassági (normál hitel versus zöldhitel) számításokat is elvégeztünk, viszonylag erős feltevésekkel (a hitelvolument nem ismerjük, csupán a darabszámot a válaszadók alapján, és csak azokra tudjuk számolni, akik ön-

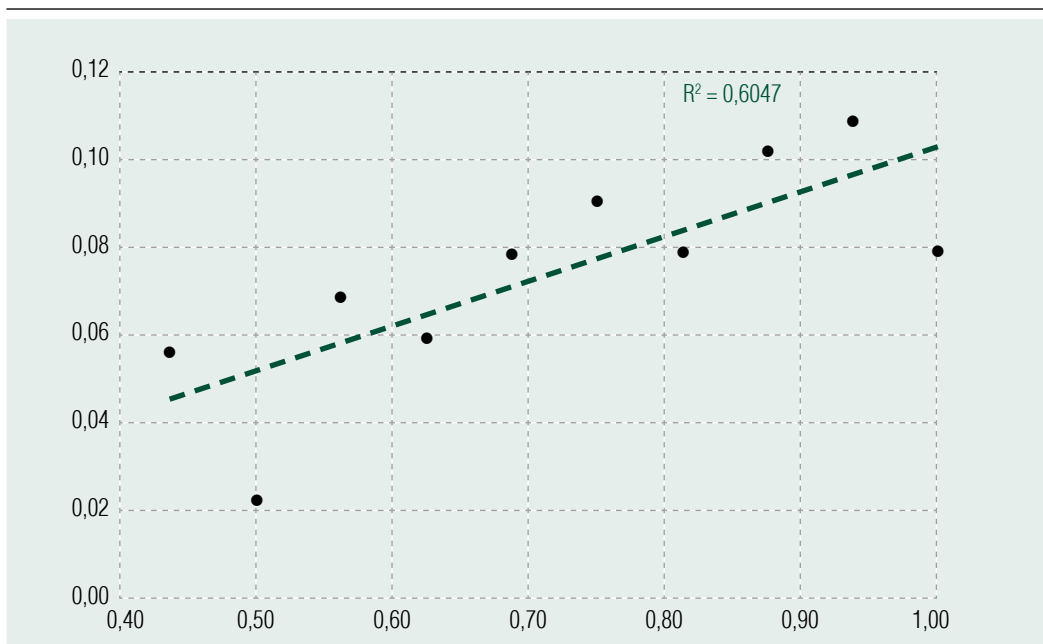
bevallás alapján felvennék a zöldhitelt). Ezek alapján elmondható, hogy az önbevallásos alapon hitelfelvételre hajlandók között igen erős, 11 százalékos feletti az árrugalmasság (és a kereszt-árrugalmasság), tehát törlesztőrészlet-kedvezménnyel vélhetően viszonylag könnyen átterelhetők lennének a „környezetbarátabb” ingatlanok irányába.

Megjegyezzük, hogy a 15 százalékkal kisebb törlesztőrészlet csak jelentősebb kamatkedvezménnyel érhető el,⁴ amely a szolgáltatói profitabilitást nagyban rontaná. Így állami támogatás hiányában a szolgáltatók nem fognak ekkora kedvezményt kialakítani. Mérsékelt árkedvezmény esetén (maximum 5 százalékos törlesztőrészlet-csökkenés) a potenciális kereslet nem túl jelentős.

A felújításhoz vagy korszerűsítéshez felvett hiteleknel sem tekinthetők a zöldszempontok kiemelkedő fontosságúnak: a felújítási költségek és a potenciális rezsimegtakarítás dominál-

19. ábra

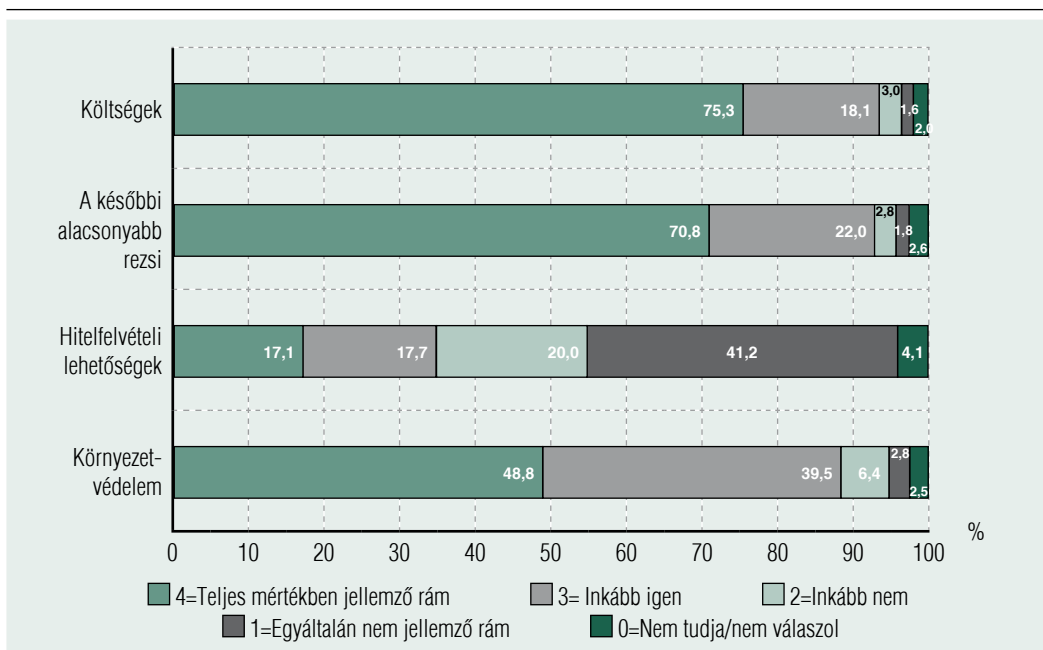
ZÖLDLAKÁSHITEL ÁRÉRZÉKENYSÉGE A PÉNZÜGYI ÓVATOSSÁG FÜGGVÉNYÉBEN

Forrás: BME-MNB lakossági zöldpénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

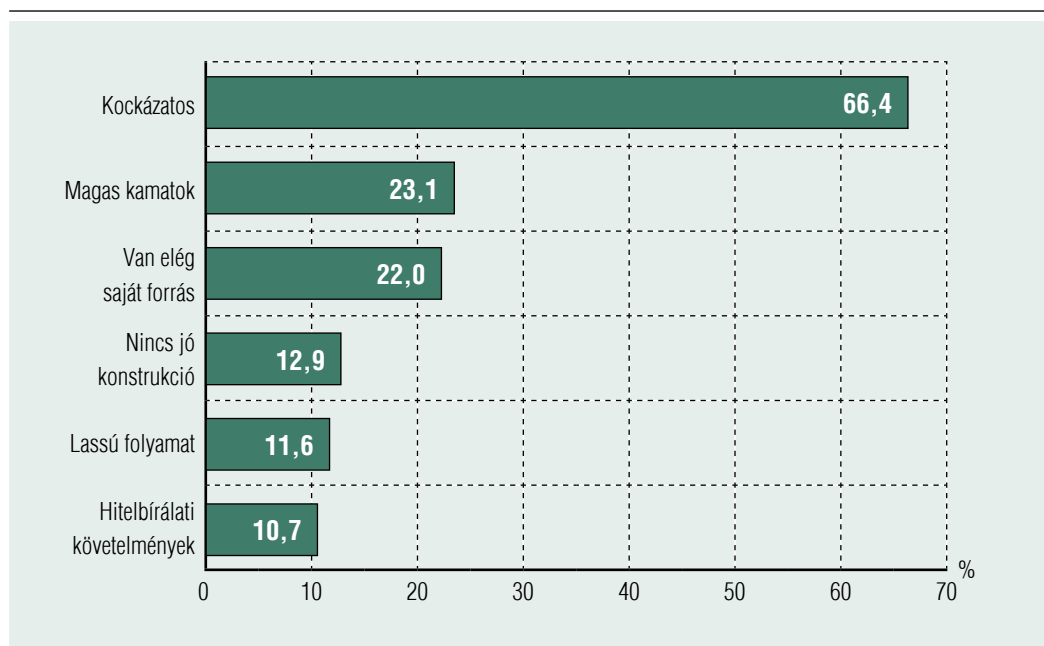
20. ábra

LEGFONTOSABB SZEMPONTOK FELÚJÍTÁSKOR

Forrás: BME-MNB lakossági zöldpénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

MIÉRT NEM VENNE FEL FELÚJÍTÁSRA HITELT?

Forrás: BME-MNB lakossági zöldpénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

ják a felújítási szempontokat (20. ábra). Aki felújítást tervez, annak 48 százaléka venne fel kedvezményes hitelt, azért, hogy energiahatékonyabb legyen ingatlanja, 52 százaléka nem venne fel hitelt, mert nem tervez felújítást, vagy valamiért (21. ábra) nem akar.

Aki nem venne fel, az főként a kockázat miatt (21. ábra, több szempontot is meg lehetett jelölni, ezért 100 százalék feletti az összeg): a devizahitelek hatása vélhetően még mindig tart. A „nincs jó konstrukció” szempont itt sem jelentős, bár hangsúlyosabb, mint a vásárlásnál/építkezésnél.

A hitelfelvevők részmintája ezúttal jóval nagyobb, mint a vásárlás/építkezés esetében, így az igény összességében jelentősebb. Az árérzékenység nagyon hasonló, mint a vásárlási/építési hitelnél: 15 százalékos törlesztőrészlet-csökkenés a kulcsküszöb itt is, a részmintha többsége ennyinél már venne fel hitelt, ez a teljes minta 26,7 százaléka. Ezúttal is elvé-

geztünk egy egyszerű árrugalmassági (adott pontok árrugalmasságának átlaga) és keresztárrugalmassági (normál hitel versus zöldhitel) számítását az adatsoron, ugyanazokkal a viszonylag erős feltevésekkel (hitelvolument nem ismerjük, csupán a darabszámot a válaszadók alapján, és csak azokra tudjuk számolni, akik önbevallás alapján felvennék a zöldhitelt). Ez alapján elmondható, hogy az önbevallásos alapon hitelfelvételre hajlandók között igen erős, 10 százalék feletti az árrugalmasság (és a kereszt-árrugalmasság), tehát törlesztőrészlet-kedvezménnyel vélhetően viszonylag könnyen rávehetőek lennének a környezetbarát felújításra.

Semmilyen egyéb változóval, indexszel vagy indikátorral nem figyelhető meg kapcsolat. Kiemelendő, egyben meglepő (hiszen talán kontraintuitív), hogy a zöldattitűdnek (sem személyes, sem globális szinten) nincs releváns hatása az árérzékenységre.

KÖVETKEZTETÉSEK

Tanulmányunk alapját egy hazai országos pénzügyi és környezetvédelmi ismeretet, attitűdöt, illetve a zöldtermékek iránti kereslet megragadását célzó kérdőív adta. Ennek alapján a ma még csak éledező zöldpénzügyi termékek piacának (potenciális) keresleti oldalát vizsgáltuk. Mindamelllett, hogy a megfogalmazott kutatási kérdésekre megfelelő válaszokat kaptunk, a pénzügyi és zöldismeret, illetve attitűd egyéb fontos kapcsolódásai vonatkozásában is fontos következtetésekre jutottunk.

Nemzetközi felmérésekkel (European Commission, 2020) összehangban a magyar lakosság többsége a környezetvédelemhez általában pozitívan viszonyul, nagy többségük személyesen is fontosnak tartja.

Elmondható, hogy a hazai lakosság inkább túlbecsüli a zöldismereteit, fenntarthatósági ismeretanyaga szegényes. Ez teljes mérték-

ben összhangban van az ilyen irányú korábbi hazai empirikus kutatásokkal (Gáthy, 2004; Kollarics et al., 2021).

Az indikátorok és a demográfiai magyarázó változók között a legérdekesebbnek tartott összefüggéseket a 2. táblázat foglalja össze.

A zöldismeretre több tényező is hat, de az életkor és életkörülmények csak gyengén-közepesen. A zöldismereteit túlbecsüli a lakosság (énkép), különösképpen a nyugdíjas munkaerőpiaci kategória (gyakorlatilag ez az egyetlen hatás, amit a munkaerőpiaci státuszból tisztán ki lehetett mutatni).

A kialakított indikátorok szempontjából az iskolázottság és pénzügyi műveltség (tanult-pénzügyet) a legmeghatározóbb változók pénzügyi és zöldszerpontból egyaránt. A felmérés egyik fontos tanulsága: a pénzügyi műveltséget is fejleszteni kell és nem csak a környezeti ismereteket, ha a zöldkereslet ösztönzését szeretné a szabályozó. Ez is alátámasztja azok-

2. táblázat

A DEMOGRAFIAI VÁLTOZÓK HATÁSA AZ INDIKÁTOROKRA

Demográfia	Nem (1/2)*	Életkor	Lakóhely***	Iskolázottság	Életkörülmények	Pénzügyi műveltség	Egyéb
Zöldismeret	1	–	+	+	+	+	
Zöldismeret-énkép	2	+	–	–	–	–	
Személyes zöldattitűd	2				+		
Globális zöldattitűd			+	+	+	+	
Pénzügyi ismeret	1	–	+	+	+	+	
Pénzügyi ismeret-énkép		++		–	–	–	
Pénzügyi óvatosság			+	+	+	+	
Pénzügyi óvatosság-énkép		++	–	–	–	–	
Zöldkereslet	1	–	+	+	+	+	

Erős
  Gyenge-közepes
  Nincs

Megjegyzés: * 1=férfi, 2=nő; ** a 60 év felettieknél jóval erősebb hatás; *** +=nagyobb településméret

Forrás: BME-MNB lakossági zöldpénzügyi felmérés (2020) alapján saját szerkesztés

nak az erőfeszítéseknek a helyességét, amelyek a 2010-es évek közepétől egyre fokozottabban célozták meg a pénzügyi kultúra fejlesztését.

Az előzőek alól egyedül a személyes zöldattitűd jelent kivételt, amely jelentősen eltérő és gyengébb is, mint a globális és sem az iskolázottság, sem a pénzügyi műveltség nem hat rá. Ez összhangban van *Havas és Varga* (2009) eredményével, amely szerint a környezeti attitűd és a környezeti ismeretek között nem kell erős összefüggést várni. A globális zöldattitűd ugyanis erős kapcsolatban áll a pénzügyi ismerettel és óvatossággal. Az eltérő személyes attitűdöt a válaszadók ezt a legtöbb esetben külső anyagi korlátokkal (életkörülmények) indokolták. Ez a különbség arra enged következtetni, hogy az idealisztikus elvek helyett a hétköznapokban a környezettudatosságot az életkörülmények, anyagi lehetőségek adta pragmatizmus határozzák meg elsősorban (főként a férfiaknál). A lakosság a személyes életvitelében már nem követi a globális attitűdjét, ez az egyes zöldtermékek iránti kereslet felmérésénél is egyértelműen kiütközött. Az előzőek alapján a zöldcselekvés egyik legnagyobb gátja ma Magyarországon a lakosság anyagi lehetőségei, hiába tartják általában fontosnak a környezetvédelmi célokat. Ezt az állítást megerősíti a kapott árérzékenység is.

A pénzügyi ismeret a nem, az életkor, a lakóhely és az iskolázottság határozza meg főként. A pénzügyi ismereteit – ellentétben a zöldismerettel – inkább alulbecsüli a lakosság (énkép). Ez ellentétben azzal, amit Huzdik et al. (2014) talált a felsőoktatási tanulók vonatkozásában. Megjegyezzük, hogy az általunk feldolgozott felmérés korosztályi szempontok szerint is reprezentatív volt, tehát a fiatalabb korosztályokban nem csak a felsőoktatásban éppen résztvevőket tartalmazta. Érdeklenség, hogy a pénzügyi ismeret-énkép mutatót a lakóhely nem befolyásolja. A lakosság pénzügyileg óvatosnak tekinthető, a kérdőív alapján. A pénzügyi óvatosság-indexet a nem és az

életkor nem befolyásolják jelentősen. A saját pénzügyi óvatosságukat a válaszadók (hasonlóan pénzügyi ismereteikhez) inkább alulbecsülik, tehát óvatosabbak a mért értékek, mint önbevallás alapján.

A lakosság zöldkérdésekben túlbecsüli magát, a pénzügyi jellegű kérdésekben pedig alul, jóval óvatosabb, ez lehet akár a devizahitelezés élményének maradandó hatása is, vagy egyszerűen a nagyobb személyes tét, illetve a nagyobb számosságú tapasztalat miatt. Érdeklenség, hogy a zöldismeret-énkép és a pénzügyi ismeret-énkép közötti kapcsolat erős, tehát aki az egyikben túlbecsülte magát, az a másikban is hajlamosabb volt, így részben valószínűleg pszichológiai tényezőkkel is magyarázhatók az értékek.

A pénzügyi termékek iránti keresletnél a zöldszerpontokat ugyan fontosnak tartja a lakosság, de nem ezek számára a legfontosabb szempontok. Ez összhangban van külföldi felmérések eredményével. A lakosság pénzügyi döntéseinél a gazdasági szempontok (kockázat, hozam, a termék átláthatósága) sokkal jelentősebbek az ökológiainál (Röstel, 2019). A zöldszerpontok a fiatalabb, jól szituált, fővárosi, iskolázott, pénzügyileg műveltebb réteg (azon belül is inkább a hölgyek) körében a legerősebbek. A zöldkereslet kapcsolata a globális zöldattitűddel, a pénzügyi óvatossággal és a pénzügyi szofisztikáltsággal gyenge-közepes, ellenben a zöld- és pénzügyi ismerettel erősebb. Ez egyben megválaszolja egyik kutatási kérdésünket: az oktatás és a kulturális tényezők, edukáció szerepe kiemelendő a zöldpénzügyi termékek vonatkozásában is. Külön kiemelendő, hogy a személyes zöldattitűddel szinte egyáltalán nincs kapcsolat.

Áttérve az egyes terméktípusok keresletének a vizsgálatára alátámasztottnak találtuk hipotézisünket, miszerint egy relatíve jelentősebb (ár)támogatással lehet csak a hazai fogyasztókat a fenntarthatóbb pénzügyi termékek felé terelni.

A zöldmegtakarítási lehetőségeknél a számlavezetési díj elengedése nem az a mértékű kedvezmény, amely releváns lehet a kereslet élénkítésében.

Lakás- vagy házvásárlás/építkezés esetén kimagaslóan a vételár/költségek a legfontosabbak, a zölde szempon t nem annyira lényeges. Sokan hitelt sem vennének fel, főként a kockázatos ság miatt (ez talán a devizahitelezés egyfajta poszttraumája is). Jelentősebb, 15 százalékos törlesztőrészlet-kedvezménnyel már a hitelt felvenni hajlandók többsége elégedett lenne és a zöldhitelt választaná. Megjegyezzük, hogy a 15 százalékkal kisebb törlesztőrészlet csak jelentősebb kamatkedvezménnyel érhető el, amely a szolgáltatói profitabilitást nagyban rontaná. Állami támogatás hiányában a szolgáltatók nem fognak ekkora kedvezményt kialakítani. Viszont mérsékelt árkedvezmény esetén (maximális 5 százalékos törlesztőrészlet-csökkenés) a potenciális kereslet nem túl jelentős ezen termékek iránt figyelembe véve azt is, hogy a válaszadók döntő része nem venne fel hitelt. A pénzügyileg műveltebbek, az iskolázottabbak (főként férfiak) kevesebb engedménnyel is beérnék. A pénzügyi óvatosságnak gyenge-közepes hatása van

az árérzékenységre: minél óvatosabb valaki, annál nagyobb engedmény kell (nem megfelelő módon). Semmilyen más indexszel (például személyes vagy globális attitűd) nincs kapcsolata az árérzékenységgel.

Lakáskorszerűsítésnél meghatározó a felújítási költségek és a potenciális rezsimegtakarítás szerepe, a zöldtényező itt sem erős. A többség nem venne fel hitelt, főként a kockázatos ság miatt (ismét a devizahitel-hatás játszhat szerepet). Az ilyen típusú hiteleknél is 15 százalékos törlesztőrészlet-kedvezmény a kulcsküszöb, ezzel a hitelt felvenni hajlandók többsége elégedett lenne. A pénzügyileg műveltebbek, az iskolázottabbak (főként férfiak) kevesebb engedménnyel is beérnék. Kissé kon taintuitív módon azonban semmilyen más indexszel (például személyes vagy globális attitűd) nincs kapcsolat.

A kérdőív információ tartalma további kutatási lehetőségeket rejt magában. Többváltozós módszertannal és klaszterelemzéssel fogyasztói csoportok is meghatározhatók. Ez a megközelítés ki tudja küszöbölni a jelen tanulmányban alkalmazott módszertanunk korlátját: az átlagolás miatti információvesztést és a nemlineáris kapcsolatokat kezelésének hiányát. ■

JEGYZETEK

¹ <https://www.ngfs.net/en>

² Nemzetközi felmérések nagy számban találhatók legkülönbözőző környezetbarát termékek (papír, hal, kozmetikai szerek stb.) keresletére vonatkozóan. Ezeket nem ismertetjük tanulmányunk szempontjából alacsony relevanciájuk miatt.

³ 2020 nyarán a járványügyi helyzet sokat enyhült, így véleményünk szerint a járvány nem okozott jelentős torzítást a felmérésben.

⁴ A szükséges kamatkedvezmény mértéke függ a hitel futamidejétől, eredeti THM-jétől, kamatozásának a módjától. Csak példaként egy 18 éves, 4,8 százalékos THM-ű, fixkamatozású, annuitásos jelzáloghitel esetében a THM-et 2 százalékponttal kellene csökkenteni a 15 százalékos törlesztőrészlet-csökkenés elérése érdekében.

IRODALOM

- BETHLENDI, A., MÉRŐ, K. (2020). Changes in the Structure of Financial Intermediation – Eastern-Central European Developments in the Light of Global and European Trends. *DANUBE: Law, Economics and Social Issues Review*, 11(4), pp. 283–299
- BREITENFELLNER, A., HASENHÜTTL, S., LEHMANN, G., TSCHULIK, A. (2020). Green finance – opportunities for the Austrian financial sector. Financial Stability Report 40. OeNB. pp. 45–61, Online: https://www.oenb.at/dam/jcr:314567c2-c4c9-4521-8153-bbb55150d159/05_FSR_40_Green_finance.pdf, Letöltve: 2020. december 10.
- CUI, H., WANG, R., WANG, H. (2020). An evolutionary analysis of green finance sustainability based on multi-agent game. *Journal of Cleaner Production*, 269, Online: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0959652620318461>, Letöltve: 2021. június 25., <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.121799>
- GÁTHY, A. (2004). On the Knowledge of University Students About the Strategies of National Sustainable Development. *Acta Agraria Debreceniensis*, 13, pp. 232–240, <https://doi.org/10.34101/actaagrar/13/3416>
- HAVAS P., VARGA A. (2009). A környezeti neveléstől a fenntarthatóság pedagógiai gyakorlata felé. Online: <https://ofi.oh.gov.hu/havas-peter-vargattila-kornyezeti-nevelestol-fenntarthatosag-pedagogiai-gyakorlata-fele>, Letöltve: 2021. június 22.
- HORVÁTHNÉ KÖKÉNY A., SZÉLES Zs. (2014). Mi befolyásolja a hazai lakosság megtakarítási döntéseit? *Pénzügyi Szemle*, 59(4), 457–475. oldal
- HUZDIK K., BÉRES D., NÉMETH E. (2014). Pénzügyi kultúra versus kockázatvállalás empirikus vizsgálata a felsőoktatásban tanulóknál. *Pénzügyi Szemle*, 59(4), 476–488. oldal
- KOLLARICS, T., MOLNÁR, K., HARTL É. (2021). Exploring knowledge and behaviour patterns related to sustainability. *Journal of Applied Technical and Educational Sciences*, 11(1), pp. 111–139, <https://doi.org/10.24368/jates.v11i1.226>
- LENTNER Cs., SZEGEDI K., TATAY T. (2015). A központi bankok társadalmi felelőssége. *Vezetéstudomány*, XLVI (9–10), 35–47. oldal, Online: http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/2145/1/VT_2015n910p35.pdf, Letöltve: 2021. június 25.
- NÉMETH E., VARGHA B. T., DOMOKOS K. (2020). Pénzügyi kultúra. Kik, kiket és mire képeznek? Összehasonlító elemzés 2016–2020. *Pénzügyi Szemle*, 65(4), 554–582. oldal, https://doi.org/10.35551/PSZ_2020_4_7
- NOVIKOVA, A., AMECKE, H., STELMAKH, K., BUCHNER, B., JUERGENS, I. (2013). The landscape of climate finance in Germany: a case study on the residential sector. *ACEEE Summer Study proceedings*, pp. 1555–1565
- RÖSTEL, D. (2019). How safe are sustainable investments? BaFin Survey. Online: https://www.bafin.de/SharedDocs/Veroeffentlichungen/EN/Fachartikel/2019/fa_bj_1906_nachhaltige_Geldanlage_en.html, Letöltve: 2021. június 25.
- VALKÓ K. (2003). *Fenntartható/környezetbarát fogyasztás és a magyar lakosság környezeti tudata*. A Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem Környezettudományi Intézetének tanulmányai, 18, Online: http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/139/1/18_szam.pdf, Letöltve: 2021. június 25.
- VÉRTESEY L. (2021). Lakossági zöldpénzügyi felmérés – elsődleges eredmények. Budapesti Mű-

szaki és Gazdaságtudományi Egyetem, GTK. Online: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3895565, Letöltve: 2021. augusztus 1.

European Commission. (2020). Special Eurobarometer 501 survey on Attitudes of European citizens towards the Environment. Online: https://data.europa.eu/data/datasets/s2257_92_4_501_eng?locale=en, Letöltve: 2021. június 25.

IFC (2017). Green Finance: a Bottom-Up Approach to Track Existing Flows. International Finance Corporation, Washington, D.C. Online: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/788041573021878350/full-report>, Letöltve: 2021. június 20.

MNB (2021). Zöld pénzügyi jelentés. Online: <https://www.mnb.hu/kiadvanyok/jelentesek/zold-penzugyi-jelentes>, Letöltve: 2021. június 25.

OECD (2020). OECD/INFE 2020 International Survey of Adult Financial Literacy. Online: <https://www.oecd.org/financial/education/oecd-infe-2020-international-survey-of-adult-financial-literacy.pdf>, Letöltve: 2021. június 20.

OECD (2021). Accessing and Using Green Finance in the Kyrgyz Republic: Evidence from a Household Survey, Green Finance and Investment, OECD Publishing, Paris, Online: <https://www.oecd.org/finance/accessing-and-using-green-finance-in-the-kyrgyz-republic-6233a44f-en.htm>, Letöltve: 2021. július 23., <https://doi.org/10.1787/6233a44f-en>